MP BOARD CLASS 9 EXAM 2014
संस्कृत (सामान्य) : कक्षा IX

प्रश्न १. उचितविकल्पं चित्वा लिखत— ५

(i) 'सदैव' इत्यस्मिन् पदे सन्धिः अस्ति—
(अ) अयादिसन्धिः (ब) वृद्धिसन्धिः (स) दीर्घसन्धिः (द) विसर्गसन्धिः।

(ii) विसर्ग सन्धेः उदाहरणम् अस्ति—
(अ) पवनः (ब) महेशः (स) मनोरथः (द) वागीशः।

(iii) जगत् + ईशः = ………………… भवति—
(अ) जगतीशः (ब) जगीशः (स) जगदेशः (द) जगदीशः।

(iv) 'परोपकार' एतस्य पदस्य सन्धि-विच्छेदः भवति—
(अ) परा + उपकारः (ब) पर + उपकारः (स) परोप + कारः (द) परो + पकारः।

(v) अधोलिखितेषु अव्ययं अस्ति—
(अ) मीनः (ब) हरिः (स) यदा (द) रमा।

प्रश्न २. (i) 'द्विगु' समासस्य उदाहरणम् अस्ति— १
(अ) त्रिभुवनम् (ब) महात्मा (स) यूपदारुः (द) कृष्णाश्रितः।

(ii) 'पितरौ' इत्यस्य पदस्य समासविग्रहः भवति— १
(अ) माता-पिता (ब) पिता च माता
(स) माता च पिता च (द) माता पिता च।

(iii) 'प्रतिदिनम्' इत्यस्मिन् पदे समासः अस्ति— १
(अ) कर्मधारयसमासः (ब) द्वन्द्वसमासः
(स) बहुव्रीहिसमासः (द) अव्ययीभावसमासः।

(iv) अधोलिखितेषु पदेषु उपसर्गयुक्त पदम् चित्वा लिखत— १
(अ) गच्छामः (ब) मम (स) सम्मानितः (द) गायति।

(v) 'निर्धनः' इत्यस्मिन् पदे उपसर्गः अस्ति— १
(अ) निस् (ब) निर् (स) नि (द) निध्।

प्रश्न ३. (i) 'भवामि' इत्यस्मिन् पदे वचनम् अस्ति— १
(अ) एकवचनम् (ब) द्विवचनम् (स) बहुवचनम्।

(ii) 'पठिष्यन्ति' इत्यस्मिन् पदे पुरुषः अस्ति— १
(अ) प्रथमपुरुषः (ब) मध्यमपुरुष (स) उत्तमपुरुषः।

(iii) 'नयसि' इत्यस्मिन् पदे धातुः अस्ति— १
(अ) नय (ब) नी (स) नम् (द) नस्।

(iv) 'अनमत्' इत्यस्मिन् पदे लकारः अस्ति— १
(अ) लट्लकारः (ब) लृट्लकारः (स) लङ्लकारः (द) लोट्लकारः।

(v) 'विद्या माता इव रक्षति' इत्यस्मिन् वाक्ये अव्ययं अस्ति— १
(अ) माता (ब) विद्या (स) रक्षति (द) इव।

प्रश्न ४. (i) 'विहस्य' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति— १
(अ) ल्यप् (ब) क्त्वा (स) क्त (द) तुमुन्।

(ii) 'पा + तुमुन्' = ……………… भवति— १
(अ) पतितुम् (ब) पातुम् (स) पततुम् (द) पयतुम्।

(iii) 'क्तवतु' प्रत्ययस्य उदाहरणम् अस्ति— १
(अ) गतवान् (ब) गतः (स) हसितः (द) दर्शनीयम्।

(iv) 'अहम् विद्यालयं गत्वा पठामि' इत्यस्मिन् वाक्ये कृदन्तम् अस्ति— १
(अ) अनीयर् (ब) शतृ (स) शानच् (द) क्त्वा।

(v) सा विद्या या ……………… । १
(अ) युक्तये (ब) विमुक्तये।

प्रश्न ५. प्रदत्तशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिः करणीया— ५
(दन्तान्, सर्वारम्भाः, बुभुक्षया, पर्वते, समुद्र इव)

(i) राजकुमारः ……………… पीडित सुप्तवान्।
(ii) गृध्रकूट नाम्नि ……………… पर्कटीवृक्षः अस्ति।
(iii) रामः ……………… गाम्भीर्ये अस्ति।
(iv) रे सिंहशावक जृम्भस्व ……………… ते गणयिष्यामि।
(v) मन्त्रमूलाः ……………… ।

https://www.evidyarthi.in/

प्रश्न ६. निम्नलिखितप्रश्नेषु त्रयाणां उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकवाक्येन लिखत— ६

(i) पलभायन्त्रेण कस्य ज्ञानं भवति ?
(ii) आदौ ज्ञानभानु: कुत्र उदित: ?
(iii) राम: कस्मिन् वंशे उत्पन्न: अभूत् ?
(iv) पापात् क: निवारयति ?
(v) जरद्गवनामा गृध्र: कुत्र वसति ?

प्रश्न ७. अधोलिखितशब्दानाम् द्वयो: शब्दयो: रूपाणि निर्देशानुसारं त्रिषु वचनेषु लिखत— २

(i) राम—द्वितीया विभक्ति:
(ii) मातृ—पंचमी विभक्ति:
(iii) गुरु—प्रथमा विभक्ति:
(iv) फल—चतुर्थी विभक्ति:।

प्रश्न ८. अधोलिखित शब्दानाम् द्वयो: शब्दयो: रूपाणि निर्देशानुसारं त्रिषु वचनेषु लिखत—२

(i) तत्पुल्लिङ्ग—प्रथमा विभक्ति:
(ii) किम्स्त्रीलिङ्ग—द्वितीया विभक्ति:
(iii) अस्मद्—षष्ठी विभक्ति:
(iv) युष्मद्—सप्तमी विभक्ति:।

प्रश्न ९. अधोलिखितेषु गद्यांशेषु गद्यांशद्वयस्य प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां देयानि— १०

(i) कस्मिंश्चिन्नगरे कश्चित् स्वभावकृपण: विप्र: प्रतिवसति स्म। तेन भिक्षार्जितै: भुक्तशेषै: सक्तुभि: कलश: सम्पूरित:। तं च घटं नागदन्ते अवलम्ब्य, तस्याधस्तात् खट्वां निधाय सततम् एकदृष्ट्या तम् अवलोकयति। अथ कदाचिद्रात्रौ सुप्तश्चिन्तयामास-यत् अयं घट: सक्तुभि परिपूर्ण: वर्तते। तद्यदि दुर्भिक्षं भवति, तदनेन रूप्यकाणां शतमुत्पत्स्यते। ततस्तेन मया अजाद्वयं ग्रहीतव्यम्।

प्रश्ना:— (अ) विप्र: कुत्र प्रतिवसति स्म ?
(ब) कलश: कै: सम्पूरित: ?
(स) विप्र: एकदृष्ट्या कम् अवलोकयति ?
(द) विप्र: स्वभावेन कीदृश: आसीत् ?
(इ) 'अजाद्वयं ग्रहीतव्यम्' इति क: अचिन्तयत् ?

(ii) कश्चित् एक: महान् तपस्वी ऋषि: आसीत्। स: लोककल्याणार्थम् अहर्निशं भूतले भ्रमति स्म। एकदा स: परिभ्रमन् एक ग्रामम् अगच्छत्। ग्रामस्य एकस्मिन् गृहे एक: शुक: पालित: आसीत्। स: शुक: ऋषिं दृष्ट्वा 'मारयतु कुट्टयतु' इति वारं वारम् उच्चै: उक्तवान्। अनन्तरं स: ऋषि: अपरं स्थानम् अगच्छत् तत्रापि एकस्मिन् गृहे शुक: पालित: आसीत्। स: ऋषिं दृष्ट्वा 'सीताराम-सीताराम' इति उक्तवान्।

प्रश्ना:— (अ) ऋषि: किमर्थं भ्रमति स्म ?
(ब) परिभ्रमन् ऋषि: कुत्र अगच्छत् ?
(स) ग्रामस्य एकस्मिन् गृहे क: पालित: आसीत् ?
(द) प्रथम: शुक: किं वदति स्म ?
(इ) अपर: शुक: किं वदति स्म ?

(iii) श्रवणस्य मातु: नाम भाग्यवती पितु: नाम शान्तनु: च आस्ताम्। श्रवण: मातरं पितरं च विहङ्गिकायाम् उपवेश्य स्वस्कन्धे तां धृत्वा तीर्थाटनम् अकारयत्। स: वनात् वनान्तरे भ्रमन् तमसानद्या: तीरं समागत:। संयोगात् अयोध्याया: नृप: दशरथ: आखेटं कुर्वन् सैनिकै: वियुक्त: मार्गात् भ्रष्ट: तत्रैव वनमागत:। तदैव श्रवण: पित्रौ: पिपासाशमनार्थं वारि आनेतुं तमसातीरं जगाम्।

प्रश्ना:— (अ) श्रवणस्य मातु: नाम किम् ?
(ब) श्रवणस्य पितु: नाम किम् ?
(स) श्रवण: वनात् वनान्तरे भ्रमन् कुत्र समागत: ?
(द) क: आखेटं कुर्वन् वनमागत: ?
(इ) श्रवण: वारि आनेतुं कुत्र गत: ?

प्रश्न १०. अधोलिखितपद्यांशेषु द्वयस्य प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि— १०

(i) मातेव रक्षति पितेव हिते नियुङ्क्ते
कान्तेव चाभिरमयत्यपनीय खेदम्
लक्ष्मीं तनोति वितनोति च दिक्षु कीर्तिं
किं किं न साधयति कल्पलतेव विद्या।

प्रश्ना:— (अ) माता इव का रक्षति ?
(ब) पिता इव कुत्र नियुङ्क्ते ?
(स) कम् अपनीय कान्तेव अभिरमयति विद्या ?
(द) विद्या कां तनोति ?

https://www.evidyarthi.in/

(इ) विद्या का इव भवति ?

(ii) त्यजेदेकं कुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत्।
ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत्।।

प्रश्नाः— (अ) कुलस्यार्थे किं त्यजेत् ?
(ब) ग्रामस्यार्थे किं त्यजेत् ?
(स) ग्रामं किमर्थं त्यजेत् ?
(द) आत्मार्थे किं त्यजेत् ?
(इ) 'कुलस्यार्थे' इति पदस्य सन्धिविच्छेदः कुरुत।

(iii) अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः।
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्म समुद्भवः।।

प्रश्नाः— (अ) भूतानि कस्मात् भवन्ति ?
(ब) पर्जन्यात् किं भवति ?
(स) यज्ञात् कः भवति ?
(द) कर्म समुद्भवः कः भवति ?
(इ) यज्ञात् इति पदस्य विभक्तिं वचनञ्च लिखत।

प्रश्न ११. उचित युग्ममेलनं कुरुत (केचित् चत्वारः)— ४

(i)	वाल्मीकिः	(अ) रामः
(ii)	क्रोधसमो	(ब) रामायणं
(iii)	कौशल्यानन्दवर्धनः	(स) वालस्य माता
(iv)	कर्पूरतिलकः	(द) रिपुः
(v)	शकुन्तला	(इ) हस्ती

प्रश्न १२. शुद्धवाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्धवाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत (केचित् चत्वारः)— ४

(i) आरुणिः महान् पितृभक्तः आसीत्।
(ii) रामः रावणं न हतवान्।
(iii) गोपालः गीतायाः गाता।
(iv) कर्तव्यपालनमेव देशस्य समुन्नतेः मूलमन्त्रः।
(v) चम्पा स्वभागस्य रोटिकां स्वानुजं ददाति स्म।

प्रश्न १३. निम्नलिखितेषु चतुर्णां प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतभाषायां एकपदेन लिखत— ४

(i) मदनविनोदः कस्य पुत्रः आसीत् ?
(ii) हस्ती कुत्र निपतितः ?
(iii) कुण्डलस्य पुत्रस्य नाम किम् ?
(iv) चवर्णं कथं कुर्यात् ?
(v) अष्टमूर्तिः कुत्र प्रतिष्ठापिता अस्ति।
(vi) सीमान्तरक्षकः कः अस्ति ?

प्रश्न १४. प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकात् कण्ठस्थीकृतं सुभाषितद्वयं लिखत। ४

प्रश्न १५. स्वस्य प्राचार्यस्य कृते पञ्चदिवसानाम् अवकाशार्थं प्रार्थनापत्रं संस्कृते लिखत। ४

अथवा

स्वस्य मित्रस्य कृते पत्रं लिखत।

प्रश्न १६. अधोलिखितेषु पञ्च अशुद्धकारकवाक्यानां शुद्धिः करणीया— ५

(i) महेशः फलाय खादति।
(ii) रमा कन्दुकं क्रीडति।
(iii) ईश्वरं नमः।
(iv) वृक्षे पत्रं पतति।
(v) अहम् रामं दासोऽस्मि।
(vi) गणेशः मोदकं रोचते।

प्रश्न १७. अधोलिखितेषु वाक्यानां क्रमसंयोजनं कुरुत— ५

(i) शयाने तस्मिन् प्रवाहं विरराम।
(ii) स तत्र संविवेश केदारखण्डे।

https://www.evidyarthi.in/

(iii) तदभिवादये भवन्ताम्।
(iv) गुरुजनानामाज्ञा पालनीया।
(v) तस्य शिष्य: आसीत् आरुणिरिति।

प्रश्न १८. अधोलिखितगद्यांशं सम्यक् पठित्वा संस्कृतभाषायां प्रश्नानां उत्तराणि लिखत— ५

स्वस्थ शरीरे एव स्वस्था बुद्धि: वसति। स्वस्था बुद्धि: एव स्वस्थ विचाराणां जननी अस्ति। व्यायामशील: मनुष्य: एव निरोग: चिरंजीवी च भवति। व्यायामशीला: मनुष्या: प्रायेण रुग्णा: न भवन्ति। विविधरोगाणां चिकित्सा अपि व्यायामेन सम्भवति। अत: जीवनस्य कृते व्यायाम: परमावश्यक:।

(i) अस्य गद्यांशस्य शीर्षकं लिखत।
(ii) स्वस्था बुद्धि: कुत्र वसति ?
(iii) क: एव निरोग: ?
(iv) विविधरोगाणां चिकित्सा केन सम्भवति ?
(v) जीवनस्य कृते क: परमावश्यक: ?

प्रश्न १९. अधोलिखितेषु एकं विषयं स्वीकृत्य शतशब्देषु संस्कृते निबन्धं लिखत— १०

(i) उद्यानम्, (ii) विद्या, (iii) मम पाठशाला, (iv) पुस्तकम्।

उत्तर

१.	(i) (ब),	(ii) (स),	(iii) (द),	(iv) (ब),	(v) (स)।
२.	(i) (अ),	(ii) (स),	(iii) (द),	(iv) (स),	(v) (ब)।
३.	(i) (अ),	(ii) (अ),	(iii) (ब),	(iv) (स),	(v) (द)।
४.	(i) (अ),	(ii) (ब),	(iii) (अ),	(iv) (द),	(v) (ब)।
५.	(i) बुभुक्षया,	(ii) पर्वते,	(iii) समुद्र इव,	(iv) दन्तान्,	(v) सर्वारम्भा:।

७.	(i) रामम्	रामौ	रामान्।
	(ii) मातु:	मातृभ्याम्	मातृभ्य:।
	(iii) गुरु:	गुरू	गुरव:
	(iv) फलाय	फलाभ्याम्	फलेभ्य:।
८.	(i) स:	तौ	ते।
	(ii) काम्	के	का:।
	(iii) मम	आवयो:	अस्माकम्।
	(iv) त्वयि	युवयो:	युष्मासु।

११. (i) → (ब), (ii) → (द), (iii) → (अ), (iv) → (इ), (v) → (स)।
१२. (i) न, (ii) न, (iii) आम्, (iv) आम्, (v) आम्।
१३. (i) हरिदत्तस्य, (ii) महापङ्के, (iii) सुकर्मा, (iv) अजवत्, (v) दशपुरे, (vi) सावहित:।
१७. (v) → (ii) → (i) → (iii) → (iv)।

https://www.evidyarthi.in/